НАЦИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ
Известия, том XVIII, 2007

НЕИЗВЕСТНИ ДОКУМЕНТИ ЗА БОРБАТА С ЧУЖДАТА ПРОПАГАНДА В БЪЛГАРИЯ (1941 – 1944 г.)

Николай Котев

Един от интересните моменти, които са застъпени в експозицията на Националния исторически музей, е свързан с дейността на българските политически емигранти в чужбина. Сред тях, като че ли най-деен, в провеждането на беседи, коментари и анализи по различни британски радостанции, остава един от лидерите на Земеделското движение и по-точно на БЗНС-"Пладне", д-р Георги М. Димитров. В страни остава дейността на много други представители на емигрантските среди, и най-вече, тези, които са водили радиопредаванията от територията на СССР. Независимо от това, от коя страна е провеждана пропагандата (Изток или Запад) – българските въоръжени сили в годините на Втората световна война са правили всичко възможно за да спрат разпространяването на новините сред населението, при това не само в Старите предели на държавата. За тази цел, към съответните български разузнавателни органи е изграден механизъм на възпиране на чуждата пропаганда, който не действувал самостоятелно, а на често пъти се обръщал за съдействие към съответните германски свързочни и радиослужби.

Представените по-долу документи разкриват насоките и направленията, по които е действувала българската служба за борба с чуждата пропаганда Те разкриват възможности, които никак не са били малки, в годините на Втората световна война. Ако в началото на бойните действия през април 1941 г. Министерство на войната е имало възможност да прослушва **2 – 3 чужди радиостанции,** на 9 септември 1944 г. е отчетено вече, че службата при преминаването си на разположението на Отечественофронтовското правителство на Кимон Георгиев, вече прослушва **36 чужди радиостанции на 12 езика.** Нещо повече, тя е използвала всяка възможност за да проучи предварително някои от вариантите за т.нар. „насочена радиопропаганда", осъществявана от радиостанциите на антихитлеристката коалиция. Заедно с това службата се е занимавала и със засичането на чужди радиопредаватели и на самата територия на Царство България – повечето от които действували под контрола и със знанието на ЦК на БРП (к). Документите дават и ясна представа как са били устроени и как са се поддържали свръзките, започвайки от тактическо ниво и свършвайки с това на оперативните свръзки в рамките на войската, а и на това с германското командване в България.

Всички документи в дадената статия са оригинали, имат нужната археографска обработка и са съпроводени със съответния библиографичен апарат. От автора на статията, са издирени биографиите на почти всички участници, чиито имена са посочени в документите. На места текстът е осъвременен, като документите са подредени в хронологичен порядък. **Всички документи са неизвестни за историческата наука и се публикуват за първи път.**

Документ № 1
ЛИЧНО-ПОВЕРИТЕЛНА ЗАПОВЕД № 19419 НА НАЧАЛНИК-ЩАБА НА ПОДЕЛЕНИЕ Г.1. ПОЛКОВНИК НИЧО ГЕОРГИЕВ[1] ДО РАДИОРАЗУЗНАВАТЕЛНАТА СЛУЖБА ОТНОСНО ЗАСИЧАНЕТО НА НЕЛЕГАЛНИ РАДИОСТАНЦИИ

София, 12 март 1941 г.

№ 19419
12 март 1941 г.

Лично-поверително
Началник щаб на поделение Г.1.
Следа

553. При радиоподслушването да се уточнява и донася преди всичко местоположението на засечната станция и нейните данни (мощност, инициали, дължина на вълната), като се следи постоянна ли е или временна. ЗАПОВЕД.

(п) [Ничо] Георгиев[1]
ПОЛКОВНИК – Началник на отдел.

Майор Кояджиев[2] – по Вх[одящ] № 4593/8.III.[19]41 г. на К[оманди]ра на поделение Г.1.

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.539, л. 493. Оригинал, машинопис.

---

[1] **Ничо Георгиев Георгиев** – роден на 15 септември 1895 г. в с. Роман, Врачанско. Произведен е в следните звания както следва: в подпоручик на 30 май 1916 г., в поручик на 30 май 1918 г., в капитан на 30 януари 1923 г., в майор на 1 януари 1933 г., в подполковник на 6 май 1936 г., в полковник на 6 май 1940 г. и в генерал-майор – на 6 май 1944 г. С ЦЗ № 82 от 1929 г. е слушател във ВА, която завършва с ЦЗ 0 43 от 1931 г. Назначен е за помощник началник на секция при ЩА с ЦЗ № 183 от 1930 г., за началник на секция при Щаба на армията с ЦЗ 0 47 от 1931 г., за старши адютант на Щаба на 2-ра Военноинспекционна област с ЦЗ № 88 от 1935 г., за началник на вътрешноразузнавателна секция при ЩА с ЦЗ № 72 от 1936 г., за изпълняващ длъжността на началник на Учебния отдел на ЩА с ЦЗ № 353 от 1936 г., за временен началник на разузнавателното отделение при ЩВ с ЦЗ № 54 от 1937 г., за началник на разузнавателното отделение при ЩВ с ЦЗ № 91 от 1938 г., за началник-щаб на 5-а армия с ЦЗ № 69 от 1941 г., за командир на 10-а Родопска пехотна дивизия с ЦЗ № 46 от 1942 г. и за началник на превозноснабдителния отдел при ЩВ с ЦЗ № 70 от 1944 г. Уволнен от военна служба с ЦЗ № 117 от 1944 г. Военнопрестъпник.

[2] **Васил Николов Кояджиев** – роден на 27 март 1900 в гр. Харманли. Произведен в следните звания, както следва: подпоручик от 9 септември 1923 г., поручик от 12 октомври 1926 г., капитан от 26 август 1934 г., майор от 6 май 1940 г., подполковник от 6 април 1943 г. Слушател във ВА с ЦЗ № 135 от 1935 г. Завършва ВА (ГЩ) с ЦЗ № 428 от 1936 г., помощник началник на секция при ЩВ с ЦЗ № 21 от 1938 г., началник на секция при ЩВ с ЦЗ № 49 от 1942 г., военен аташе в Турция с ЦЗ № 70 от 1944 г. Уволнен с МЗ № 124 от 1944 г.

Документ № 2

ПОВЕРИТЕЛНО ДОНЕСЕНИЕ № II – 4435 НА НАЧАЛНИКА НА ОТДЕЛ „ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ“ ПАВЕЛ ПАВЛОВ ДО НАЧАЛНИК ЩАБА НА ВОЙСКАТА-МВ ОТНОСНО НУЖДАТА ОТ ПЕЛЕНГАТОРНИ СТАНЦИИ ЗА ЗАСИЧАНЕТО НА ПРЕДАВАНИЯТА НА НЕЛЕГАЛНА РАДИОСТАНЦИЯ

София, 13 юни 1941 г.

МВРНЗ
Дирекция на полицията
Отдел „Държавна сигурност“
№ II – 4435/13.VI.1941 г.
София

Поверително
До господин началник щаба на войската
(Военно министерство) – ТУК

Съобщаваме Ви, че от няколко дни в 22.15 ч[аса] се обажда на български говор черна радиостанция „Свободна и независима България“*, предаваща на вълна 41 м[етра] или 7317 килоцикли.

Имаме основание да смятаме, че същата се намира в София и околността и за издирването и са необходими специалните радиоапарати засечници, които в миналото са ни давани на разположение от Щаба на войската и при съвместна работа с радиослужбата при Дирекцията на полицията се разкриха няколко черни радиостанции.

Моля нареждането Ви, необходимите 3 (три) радиоапарати ЗАСЕЧНИЦИ да бъдат дадени на разположение и съвместно с радиослужбата при Дирекция на полицията започнат издирването на въпросната радиостанция „Свободна и независима България“.

Началник отдел „Държавна сигурност“: (п) [Павел] Павлов
Началник отделение „В“: (п) Л.Семерджиев

АМВР, общо дело 5285, том II, л. 152. Оригинал, машинопис.

---

* Станцията се намира под британски контрол и води предаванията си от региона на Близкия изток.

Документ № 3

СЛУЖЕБНА БЕЛЕЖКА НА СЛУЖИТЕЛ ОТ РО 2 ЗА НУЖДАТА ОТ ИЗПРАЩАНЕТО В СОФИЯ НА ДВЕ ПЕЛЕНГАТОРНИ СТАНЦИИ ПО ИСКАНЕ НА ДИРЕКЦИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА

София, не по-рано от 21 юни 1941 г.

Служебна бележка

Инженерно-свързочната инспекция е наредила до радиозасечните поделения в армиите да засичат тази станция. Обаче станциите, с които те работят имат район на засичане до 70 км.

Ако е необходимо радиозасечно поделение да дойде в София, най-удобно би било да се повика от V армия с две къси засечни станции поручик [Любен Георгиев] Армянов[1], който бил най-опитен. В София радиозасечни станции няма.

РО 2

АМВР, общо дело 5285, том II, л. 151. Оригинал, машинопис.

---

[1] **Любен Георгиев Армянов** – роден на 12 юли 1910 г. в гр.Русе. Инженер поручик от 6 септември 1933 г., поручик от 3 октомври 1936 г., капитан от 6 май 1942 г. и майор – с МЗ № 111/9.9.1945 г. Взводен командир в 1-ви инженерен полк – с ЦЗ № 98/1940 г. Командир на рота в 3-и инженерен полк – с ЦЗ № 111/1941 г. Офицер към ЩВ – с ЦЗ № 7/1943 г. Началник на секция в Разузнавателния отдел с ЦЗ № 65/1944 г. Началник на Радиоразузнавателната служба в ЩВ с ЦЗ № 67/1944 г. Адютант на 1-ви армейски свързочен полк с ЦЗ № 216/1945 г. Началник на секция „Радиосвръзка“ в Свързочния отдел на ЩВ с ЦЗ № 265/1945 г. Началник на Сектор в Свързочния отдел – ЩВ с ЦЗ № 110/1945 г. Командир на техническата дружина с МЗ № 549/1945 г. Уволнен с ЦЗ № 5/1946 г.

Документ № 4

ЗАПОВЕД № 17344 НА НАЧАЛНИКА НА РО-ЩВ ПОДПОЛКОВНИК НИКОЛА КОСТОВ[1] ДО НАЧАЛНИК-ЩАБА НА V АРМИЯ ЗА ПРЕДАВАНЕТО В ПОДЧИНЕНИЕ НА РО-ЩВ, НА 2 ПЕЛЕНГАТОРА, НАМИРАЩИ СЕ ПОД КОМАНДВАНЕТО НА ПОРУЧИК ЛЮБЕН АРМЯНОВ

София, 21 юни 1941 г.

СЛЕДА – началник щаба на V-а армия – РО.

Да се нареди поручик [Любен] Армянов заедно с 2 къси засечни станции да дойде в София и се яви за указания в Щаба на войската – РО. ЗАПОВЕД.

№ 17344/21.VI.1941 г.

(Никола) Костов

Подполковник – началник на отделение

АМВР, общо дело 5285, том II, л. 153. Оригинал, машинопис.

---

[1] **Никола Йорданов Костов** – ръководител на РО-ЩВ в първите периоди на Втората световна война. Роден в гр.Враца на 26 ноември 1898 г. Подпоручик от 1 януари 1919 г., поручик от 30 януари 1923 г.,

капитан от 15 юни 1928 г., майор от 6 май 1935 г., подполковник от 6 май 1939 г. Завършва Военната академия със заповед № 230 от 1930 г. С царска заповед № 147 от 1934 г. е назначен за командир на Разузнавателното отделение при Щаба на армията, с царска заповед № 116 от 1935 г. е командирован във Франция като слушател във Военната академия. С царска заповед № 353 от 1936 г. е назначен за Инспектор на класовете във Военна академия. С царска заповед № 78 от 1941 г. става началник на Разузнавателното отделение в Щаба на войската, а със заповед № 25 от 1943 г. – началник на Военна академия. Уволнен от военна служба през 1944 г. с царска заповед № 124. Непосредствено преди 9 септември 1944 г. избягва в чужбина. В последните си години живее в Италия. **Военнопрестъпник.**

Документ № 5
СЛУЖЕБНО ПИСМО № IV – 1 – 80 НА ЩВ-МВ ОТНОСНО ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ПРАВИТЕЛСТВЕНАТА РАДИОСТАНЦИЯ В ГР. ЛЮБИМЕЦ

София, 26 януари 1942 г.

Щаб на войската
Изходящ № IV – 1 – 80
26 януари 1942 г.
На № 132/1942 година

Най-близката до Свиленград радиостанция се намира в Любимец. Тя има радиус на дйствие:

– телеграфно действие – 70 км
– телефонно действие – 40 км

Дължината на вълните на тази станция е от 100 до 200 м[етра].

ЦВА, ф. 23, оп.1, а.е.706, л. 80. Оригинал, машинопис.

Документ № 6
ИЗ ТЕКСТА НА СЛУЖЕБНО ПИСМО НА НАЧАЛНИК-ЩАБА НА БЪЛГАРСКАТА ВОЙСКА ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ КОНСТАНТИН ЛУКАШ[1] ОТНОСНО ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА СЪЗДАДЕНАТА СЛУЖБА „ВОЕННА ЦЕНЗУРА“

София, не по-рано от 1 юни 1943 г.

1. Целта на службата от военно гледище е да не се позволи на чуждото разузнаване да събира сведение за военната мощ и за отбраната на страната.

2. При проверка на кореспонденцията (писма, телеграми, шифрограми, снимки, телефонни разговори) трябва да се открият всички онези физически и юридически лица, които съставят мрежата на чуждото разузнаване. Такива са обикновено разните международни търговски фирми, дружества, представителства, банки и прочие. Да се има предвид, че ловките шпиони работят най-често с наглед съвършенно невинни хора. Освен това, пътищата, по които сведенията стигат до своето назначение, са обикновено по-дълги и минават през една или няколко по-далечни страни.

3. Сведенията, които могат да интересуват чуждото разузнаване, са в общи линии следните: подготовка на войската, свикване на набори, разместване на войскови части, формиране на нови такива, превоз на войски по железниците, войскови маневри, построение във войската, въоръжение, военни доставки, укрепяване на дадени райони и прочие.

4. От нашата страна се интересуват най-вече следните държави: Турция, Гърция, Сърбия, Италия и Румъния. Всички сведения, събрани от други държави, обаче могат и сигурно достигат и до казаните по-горе. Следователно, тайната на държавната отбрана трябва да се пази от всички.

5. В много случаи сведенията се дават условно в явни писма за да не будят съмнение. Работи се и със симпатични мастила.

6. Всичката кореспонденция, която съдържа тайни от военен характер, трябва да се дава в Щаба на войската за преразглеждане, след което ще се връща обратно за препращане.

7. По искане от Щаба на войската, някои писма могат да бъдат унищожавани.

8. Щабът на войската ще поддържа връзка с цензурата и ще дава имената на онези лица, кореспонденцията на които трябва да бъде преглеждана по-внимателно или да бъде фотографирана.

[…]*

В същото време да се проучва целта на неговото пътуване, въпросите които задава и от лицата за които се интересува.

16. Пристигането на чиновете на дипломатически и пр[очие] мисии ще бъде съобщавано от Щаба на войската – до съответните началници на гарнизона, или телеграма със следното съдържание: … военен аташе … кола ДТ … София, Пловдив, Карлово 10 – 12.VIII. Това означава, че той пътува на 10[-и] по горния път, ще се завърне в София на 12.VIII. Началниците на гарнизоните чрез органите на административната власт и полицейска власт проследяват движението му и на 14.VIII. се прави донесение в Щаба на войската – РО, ако това не може да стане по-рано.

17. Тази дейност се ръководи от началника на Разузнавателната секция или офицерите-разузнавачи на частите.

18. Изпълненията на горните нареждания да започне веднага и не по-късно от 15[-и] август тази година. ЗАПОВЕД.

(п) Константин Лукаш
ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ – Началник щаба на войската.

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.917, л. 179 – 180. Оригинал, машинопис.

---

[1] **Констатин Лудвиг Лукаш** (16 септември 1890 – 1 февруари 1945 г.) – военен деец, генерал-лейтенант (1940 г.) Флигеладютант на цар Борис III (1932, 1934 г.), началник на Школа за запасни офицери през 1935 г. През 1941-май 1944 г. е началник на Щаба на войската, а след това главен инспектор на войската. Съден от народния съд. **Военопрестъпник.**

* Текстът не се отнася до темата.

Документ № 7
СЛУЖЕБНО ПИСМО № 7309 НА НАЧАЛНИКА НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ[1] ДО ОТДЕЛА ЗА ШИФЪРА И АРХИВИТЕ НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ И ИЗПОВЕДАНИЯТА, ОТНОСНО ПРИЙОМИТЕ И МЕТОДИТЕ НА АНГЛО-АМЕРИКАНСКАТА ПРОПАГАНДА

София, 8 септември 1943 г.

№ 7309/8.IX.1943 г. ТУК – Министерство на външните работи
Отдел за шифъра и архивите

1024. Щабът на войската намира, че е уместно, в отговор на готвещата се англо-американска пропаганда, да се почне една контра-пропаганда*, като в същата се посочат, между другото, целите и похватите на англо-саксонците с оглед българското население да се предпази от безогледното възприемане на тенденциозните чужди съобщения.

(п) [Стефан] Недев
Полковник – началник на [Разузнавателно] отделение

Капитан Велев – по вх[одящ] № А – 4574/26.VIII.1943 г. от Министерство на външните работи [и изповеданията].

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.919, л. 164. Оригинал машинопис.

---

[1] **Стефан Савов Недев –** роден на 27 октомври 1897 г. в с. Хъневци, Еленско. Подпоручик от 1 януари 1919 г.; поручик от 30 януари 1923 г., капитан от 15 май 1928 г., майор от 6 май 1935 г., подполковник от 6 май 1939 г. и полковник от 3 октомври 1942 г. Завършва Военна академия с царска заповед № 17 (55) от 1938 г. С царска заповед № 353 от 1936 г. е военен аташе в Белград, а с царска заповед № 14 от 1938 г. става началник на секция в Щаба на войската. Същата година с царска заповед № 17 става адютант на Началник-щаба на войската. По царска заповед № 55 от 1938 г. е назначен за временен военен аташе в Букурещ. С министерска заповед № 13 от 1941 г. е назначен за началник на Оперативното отделение на щаба на IV-а армия. С министерска заповед № 78 от 1941 г. е началник-щаб на 7-ма пехотна дивизия, а с министерска заповед № 46 от 1942 г. става началник-щаб на 1-ва армия. С министерска заповед № 23 от 1943 г. е началник на Разузнавателното отделение в Щаа на войската. С министерска заповед № 70/1944 г. е назначен за началник-щаб на IV-а отделна армия, а с министерска заповед № 87 от същата година – за командир на 14-а пехотна дивизия. Уволнен от военна служба с царска заповед № 117 от 1944 г. **Военнопрестъпник.**

* За прийомите и методите на психологическата война между държавите, взели участие във Втората световна война, виж по-подробно: **Крысько, В.Г.** „Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт)“, Минск, 1999, 350 – 376; **Волковский, Н.Л.** „История информационных войн“, Санкт-Петербург, 2003, том II, с. 191 – 446;

Документ № 8
ЛИЧНО-ПОВЕРИТЕЛНО ПИСМО № 12 – – 1065 ОТ НАЧАЛНИК-ЩАБА НА ВОЙСКАТА ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ КОНСТАНТИН ЛУКАШ ДО НАЧАЛНИЦИТЕ НА 1-ва, 2-ра, 3-а, 4-а и 5-а АРМЕЙСКА ОБЛАСТ ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА РАЗУЗНАВАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ ВЪВ ВОЙСКАТА ЗА БОРБА С ПРОТИВОДЪРЖАВНИТЕ УЧЕНИЯ

София, 13 октомври 1943 г.

Щабът на войската издава всеки месец „Разузнавателно известие“ по вътрешното положение в страната с цел да се даде възможност за точна и правдива картина на организацията и дейността на противодържавните елементи във войската и държавата, за правилното ориентиране и вземане своевременно необходими мерки от страна на съответните командири и началници на служби, съобразно конкретните условия, при които последните работят.

По сведения, с които се разполага, тези „Разузнавателни известия“ постигат само част от целта, тъй като повечето от командирите и началниците на служби, до които се изпращат, ги използват повече като осведомително четиво, отколкото като повод да се дадат известни разпореждания до подчинените, и се вземат някои целесъобразни мерки и борбата срещу противодържавните елементи, налагани от конкретните условия на [войсковите] части.

За да се осигури в бъдеще възможно най-добро и целесъобразно използуване на „Разузнавателното известие“ за противодържавната дейност във войската и вън от нея, да се има за строго изпълнение следното:

Отдел Първи при Щ[аба на] в[ойската] да проучва бойната сила на нелегалните комунистически формации и да предлага оперативни мерки за тяхното бързо унищожение, когато се сметне, че това не може да стане по друг начин и съставлява опасност за оперативните разчети на щаба [на войската].

Предлага конкретни мерки за по-ефикасната охрана на военните снабдителни и съобщителни средства с оглед на очерталата се конкретна опасност и установените особени начини на действия на противниковия саботаж.

Отдел Втори при Щ[аба на] в[ойската] да предлага конкретни мерки за нови посоки на моралната подготовка на [войсковите] части с оглед за насърчаване на все по-голямо въодушевление и готовност за саможертва по пътя на дълга, както и да прави конкретни предложения за подобрение на извънвойсковата подготовка, която има за цел да поддържа бойния дух на народа.

Отдел Трети при Щ[аба на] в[ойската] да посочва кои технически съоръжения и материали изискват особено силна охрана в зависимост от нуждите на народната отбрана.

Отдел Четвърти при Щ[аба на] в[ойската] да предлага мерки как по организационен път би могло да се създаде пречка за противодържавното въздействие върху войската и върху народа.

Инспекторите на родовете войски да изработват периодически кратки инструкции на обучението и възпитанието на родовете войски, като използуват поуките от досегашните действия. За целта инспекторите на родовете войски влизат във връзка с отдел Втори при Щ[аба на] в[ойската].

Началниците на служби и учреждения да изработват и допълват плановете за охрана на фабриките, военните складове, учреждения и съоръжения в зависимост от местните условия и възможности, като предварително влизат във връзка с началниците на гарнизоните.

Да се има предвид, че охраната се постига не само с определено число караули, но и чрез разузнаване, което своевременно ще установи опасността, за да се вземат необходимите мерки.

Началниците на армейските и дивизионните области да преценяват кои от данните на „Разузнавателните известия“ на Щаба на войската следва да останат като служебна тайна за Щаба на областта и, кои следва да се направят достояние на подчинените командири.

Да се дават конкретни указания, тъй като не може да се предвиди какъв материал ще бъде поместен, но все пак трябва да се има предвид, че командирите на [войсковите] части трябва да бъдат запознати с тактиката на противоотечественниците и техните средства за борба.

Въз основа на „Разузнавателното известие“ на Щаба на войската, армейските и дивизионните щабове издават свои разузнавателни известия с конкретни данни, които засягат подчинените [войсковите] части и [армейските] служби.

Заедно с това началниците на армейските и дивизионните области проучват противодържавната дейност в района на областта, като:

1. Поддържат тесен контакт с административните и полицейските власти за вземане своевременно мерки за прочистване областта от нелегалните групи. По начало това прочистване се извършва от полицейските власти, на които се дава съдействие при нужда и при поискване съгласно правилника за целта.

Началникът на армейската и дивизионната област обаче има право и задължението да осигури реда и спокойствието с оглед нуждите на народната отбрана. А тези нужди изискват унищожението на нелегалните групи, за да може да вдъхне вяра в народа, осигури провеждането на мобилизацията и поддържа тъй необходимата морална и материална връзка между фронта и тила.

2. Да се проучат отново плановете „Асен“, „Аспарух“* и този за противовъздушните десанти, като се формират съответни поделения, необходими според новите условия за действия.

Да се обърне особено внимание на бойната готовност на [войсковите] части, определени за борба срещу въздушните десанти, за които трудно би могло да се предвиди кога и къде биха се развили.

3. При разкриване на значителни нелегални групи в областта, за прочистването на които се налага участието на по-големи войскови поделения, да има готовност за бързи действия, щом това се нареди от Щаба на войската.

Командирите на [войсковите] части получават само „Разузнавателното известие“ от съответната дивизионна област. В зависимост от преценката, която се прави командирите на [войсковите] части предават своевременно и лично на офицерите важните сведения с конкретни указания за подготовка и действие при условията на [войсковата] част.

Началниците на отдели при Щаба на войската, инспекторите на родовете войски и началниците на [армейските] служби и учреждения правят периодически доклади, а началниците на армейските и дивизионни области представят по един екземпляр от „Разузнавателното известие“.

Да се поясни и настоятелно взисква от всеки воин: офицер, подофицер и войник, че когато се получи заповед за действие или е принуден да действува, той трябва да употреби всичките си познания, сръчности, морални и материални сили с риск на живота си, но да изпълни поставената задача.

Никакво отстъпление от това не може да има и никакво оправдание за числено превъзходство не може да се намери, защото българската войска в своето историческо развитие и през

всички освободителни войни** винаги е срещала превъзходящ я противник, но въпреки това само епични епопеи е написала из страницата на своята история.

Нека се разбере от всички, че само по пътя на саможертвата войската запазва своето име, чест и достойнство и оправдава надеждите на цял народ. ЗАПОВЕД.

/п/ [Константин Лукаш]
генерал-лейтенант – началник [на] Щаба на войската

ЦВА, ф.23, оп.2, а.е.475, л. 147 – 150. Копие, орминг.

---

* Разработени от Щаба на войската планове, според които в полковите и дивизионните области се създават специални армейски формирования за потушаване на „размирици в страната“. Виж: ЦВА, ф.22, оп.3, а.е.426, л. 94 – 101, 117 – 120, 324, 348.

** Имат се в предвид Българо-сръбската война от 1885 г. и Балканските войни от 1912 – 1915 г.

Документ № 9
ЛИЧНО-ПОВЕРИТЕЛНО СЛУЖЕБНО ПИСМО № V – 1131 НА РЪКОВОДИТЕЛЯ НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ ЗА ПОЛУЧЕНИ СВЕДЕНИЯ, ОТНОСНО ПЛАНОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКАТА СЕКЦИЯ НА РАДИОСТАНЦИЯ БИ БИ СИ

София, 23 октомври 1943 г.

МВ-ЩВ Лично-поверително
№ V – 1131
23 октомврий 1943 г.
София

Щабът на войската получи сведения, че в близко време по радио „Лондон“ щял да се отправи един повик на български език „Миньори, не протакайте!“ Това щяло да бъде сигнал за започване на саботажни действия срещу български съобщителни средства, превозни средства и влакове.

Да се вземат мерки за посрещане на всякакви изненади. ЗАПОВЕД.

(п) [Стефан] Недев
Полковник – началник на Разузнавателно отделение

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.789, л. 521. Оригинал, машинопис.

Документ № 10

ТВЪРДЕ-БЪРЗО, ЛИЧНО-ПОВЕРИТЕЛНА ЗАПОВЕД № II – 4508 НА НАЧАЛНИК-ЩАБА НА 7-МА ПЕХОТНА ДИВИЗИЯ ДО КОМАНДИРА НА ПОДЧИНЕНИЯ МУ КАРТЕЧЕН ПОЛК, ЗА МЕТОДИТЕ И ПРИЙОМИТЕ НА ЧУЖДАТА ПРОПАГАНДА И БОРБАТА С НЕЯ

София, 29 октомври 1943 г.

Тв[ърде] бързо – Лично поверително.
СЛЕДА – Командиру Картечния полк

Развилнялата се напоследък чужда пропаганда – англо-американската от една страна е, болшевишката от друга, насочиха и активизираха своите бесни пристъпи към всички държавни институти като обърнаха особено внимание на войската.

Както винаги, така и днес, основната им цел е да засегнат духовната здравина на войсковите части, да намалят съпротивителната им сила за повече издържливост до край, да внесат пораженство и разложение и по този начин да подготвят условията за едно лесно капитулиране на войската и държавата пред техните вдъхновители.

С оглед на горното, като предпазни за частите мерки, освен дадените до сега нареждания, всички командири на части и началници на служби да имат за изпълнение още и следното:

1. Изпращаните от Щаба на войската „Разузнавателни известия“ за положението на държавата и войската, за политико-стратегическото положение по фронтовете и положението в някои държави, както и тези от Щаба на дивизията, които се изпращат за сведение, да не бъдат само едно осведомително четиво, а дълбоко да се проучват и използват като основа за отдаване на разпореждания до подчинените, за вземане на някои целесъобразни мерки в борбата срещу противодържавните елементи, налагани от конкретните условия, при които се намираме тук.

Командирите да преценяват кое може да се даде като храна на подчинените и, кое трябва да остане служебна тайна и, до коя инстанция: дружинен, ротен, взводен командир, за подофицери и пр.

2. Тези „Разузнавателни известия“, както и други разпореждания по дивизията от този характер да се използват най-широко, но с тактичност и предварителна подготовка, за изнасянето на беседи по морална издържливост и запазеност на войнишката душа.

Беседите са едно от най-изпитаните педагогически средства в ръцете на командира за подхранване духът на своята част. Но беседите трябва да се водят с вещина, искреност, непредубеденост, през всяко време, при всеки повод.

Много са примерите във военната история, при които командирът, със слово извиращо от дълбочина на войнишкото му сърце е успявал да възпламени равнодушната войнишка маса, да я измъкне от разложението, да я стегне в стройна бойна редица и да я хвърли към победа.

3. Бащинските грижи за подчинените са магията да се овладяват сърцата, душите и волята на войника. Тук начинът на живот позволява много по-добре, отколкото в мирновременната казарма, началниците да бъдат повече време с подчинените, между тях, да заживеят с техните болки и радости.

Опознаването на подчинените е пръв дълг на всеки командир от всички стъпала на йерархията. Без да се приравнява с подчинения, като запазва разстоянието, командирът ще бъде чувствуван близък и ще го следва навред.

Грижи за храната, грижи за облеклото, за доброто настаняване, участие в неговите тревоги, сливане с техните радости – ето попрището на командира, неговото благородно призвание, благодатна почва, гдето младия офицер ще вложи пламъка и енергията на своите младини, а старшият офицер – своя опит, своята мъдрост.

4. Изпращането на войниците, а особено след завръщането им от отпуска, да се проверява внимателно състоянието, бодростта и висотата на техния дух. Условията, при които сме тук, изолирани от агентите на болшевизма, не дават възможност за създаване на нови противоотечественници. Пък и голямото различие в езика е пречка да се влезе във връзка с тукашните комунисти. Но трябва да се очаква, че след всяко завръщане ще има ако не напълно спечелени, то поне увещавани и разколебани войници. Ще има и такива, които ще носят някаква мъка в душата си: болни в семейството, бедност и пр. Към всички тези ще трябва да се насочи бдителното око на началника. Да почувстват войниците, че си идват в своето голямо семейство, да се сгреят от топлотата му.

5. Да се проведе борба с пораженството. Войникът, когато се изпраща в отпуск да му се внуши да носи вяра в гърдите си, да разнася надеждата му между народа и със своето държане да буди възторга, който ще плаши враговете им.

6. Местата, където са складирани бойните припаси или горивни материали, да са обект на сигурна охрана, като се поверяват на изпитани войници, за да се отнеме и най-малката възможност за евентуални кражби на оръжия или припаси, саботажи и пр. При тези случаи да се има предвид, че охраната се осъществява и чрез едно дейно разузнаване.

7. Всеки командир да планира една своя вътрешна пропаганда, като има за основни вехи следните лозунги, развивани в ред отделни беседи:

а/ Крайната победа ще бъде спечелена сигурно, но трябва да се въоръжим с голяма военна добродетел, търпението. И днес е в сила правилото – ще спечели онзи, който издържи четвърт час повече. Победа без жертви няма, затова трябва да бъдем готови да ги дадем. Противната идея, дано мине без жертви – е пораженството. Ний, войниците, трябва да се подготвим да даваме жертви.

б/ Няма стари и нови граници на българския народ. Те са едни – тези, по които сега стърчат граничните пирамиди и, до които е на пост с пушка при нозе българския войник. Чуждата пропаганда ни подканя да се приберем. Не, тези граници са най-старите и истински и винаги граници на племето ни.

в/ Да се припомнят измамните обещания от миналата война на 14-тех Уилсънови точки*, какво семе посяха и какво пожънахме, как горчиво бяха излъгани много наши заблудени синове. Тогава те напластиха разложението в тила и сред войската.

г/ Горко на победените. Българският народ не може да очаква нищо от победителите, особено от съседите ни. При една победа на противника ни, над нашата земя ще легне страшно, много тежко робство.

Д/ След нашата победа, над обединеното ни племе по цялата му земя ще грейне благодатното слънце на нова родна култура, благоденствие, напредък и щастливи бъднини. ЗАПОВЕД.

№ II – 4508/29.X.1943 год[ина]

/п/ [не се чете]
ПОЛКОВНИК – Началник-щаба на 7-а пех[отна] дивизия

АМВР, об.дело 19592, том I, л. 228 – 229. Оригинал, машинопис.

---

* Програмата на президента на САЩ Уудроу Уилсън, известна като „Четиринадесет пункта“ е провъзгласена на 8 януари 1918 г. – виж по подробно: **Дэвис, Д., Трани, Ю.** „Первая холодная война. Вудро Вильсон и Россия“, М., 2002, с. 201 – 252.

Документ № 11

СТРОГО ПОВЕРИТЕЛНО СЛУЖЕБНО ПИСМО № 288 ОТ ОКОЛИЙСКИЯ НАЧАЛНИК НА ЗЛАТОГРАДСКОТО ОКОЛИЙСКО УПРАВЛЕНИЕ Д.МИТЕВ ДО РЪКОВОДИТЕЛИТЕ И НАЧАЛНИЦИТЕ НА ПОДЧИНЕНИТЕ НЕМУ СЛУЖБИ ОТНОСНО ПРОПАГАНДАТА НА БЪЛГАРСКАТА СЕКЦИЯ НА БИ БИ СИ

Златоград, 29 октомври 1943 г.

СТРОГО-ПОВЕРИТЕЛНО

Златоградско Околийско управление

До Господин кмета – Тук
До Околийския инженер – ТУК

№ 288 Г.г. Кметовете [от] околията
29.X.1943 г. До мина „Гюдюрска“
гр. Златоград Зав[еждащите] Полиц[ейските] участъци в околията и мина „Гюдюрска“.

Дирекцията на полицията има положителни сведения, че в близко време Радио Лондон щяло да направи апел на български с паролата „Миньори не протакайте“. Това ще бъде сигнала за саботажни действия срещу съобщителни средства, ЖП линии, мостове на разни съоръжения, складове за храни, фабрики, юзини*, водопроводи, мини и др.

Съобщавайки Ви горното, предлага Ви се: вземете всички мерки за предотвратяване саботажните действия. Засилете бдителността и за най-малката проява донасяйте в Управлението ми.

ОКОЛИЙСКИ ПОЛИЦЕЙСКИ НАЧАЛНИК: (п)
(Д. Митев)

АМВР, общо дело 3719, л. 19. Оригинал, машинопис.

---

* Става дума за водноелектрическите централи.

Документ № 12

ПОВЕРИТЕЛНО СЛУЖЕБНО ПИСМО № V – 7978 НА НАЧАЛНИК-ЩАБА НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ ДО КОМАНДВАЩИТЕ I-ВА, II-РА, III-А, IV-А И V-А АРМИИ ОТНОСНО ПЪТЯ ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА РАБОТАТА НА НЕЛЕГАЛНИТЕ РАДИОСТАНЦИИ

София, 15 ноември 1943 г.

МВ-ЩВ Поверително
№ V – 7978/15.XI.1943 г. Тук – Командиру I, II, III, IV и V армии

Да се доведе до знание на всички части, че всички сведения отнасящи се до непозволено работещи тайни радиопредавателни станции да се изпращат незабавно, с обяснения за часа на предаването, работната вълна, кой е установил и по какво е разбрал, че има радиопредавател, в Щаба на войската V С 216.

Всички заловени или намерени като хвърлени от самолети радиопредавателни и приемо[предавателни] апаратури, с всички писменни наставления за работа и принадлежности с тях, да се изпращат веднага с куриер в Щаба на войската V, стая № 123. ЗАПОВЕД.

(п) [Стефан] Недев
ПОЛКОВНИК – началник отделение

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.789, л. 535. Оригинал, машинопис.

Документ № 13
ИЗ ТЕКСТА НА БЮЛЕТИНА № 1.168 НА РАДИОСЛУЖБАТА „С – 216“ НА ЩАБА НА ВОЙСКАТА, СЪС ЗАПИС НА ЧАСТ ОТ ПРЕДАВАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА СЛУЖБА НА БИ БИ СИ

София, 18 декември 1943 г.

БЮЛЕТИН № 1.168 от 18.XII.1943 год[ина]
Лондон – 13.45 часа

……..

Дават се някои сведения за положението на чужденците и по-специално на българите, които отиват да работят в германските военни фабрики, в смисъл – парите, които българския работник може да изпрати на семейството си, не са в зависимост от парите, които е спечелил и спестил, но от баланса на търговията между България и Германия. Германците не изпълняват обещанията си относно размера на надниците, както и определения договорен срок. Българският работник ставал роб на германското Министерство на труда и няма право да се върне в България […]** Българският работник трябвало да бъде хитър като лисица и предпазлив като адвокат, иначе щял да бъде излъган от германците… Той се намирал в положението не на германски съюзник, а положението на роб, подобна на другите чужди работници. Германците правели големи канцеларски пречки на българския работник, за да не може последният да се върне при изтичането на договорения срок в България, като по този начин той се принуждавал като роб в Германия, и от далече да бленува за пресен български хляб, тлъст гювеч и мелнишко винце и над всичко за свободата.

РО 2
[резолюция:] Да се изпрати в III-и отдел* – за проучване. (п) [не се чете]. 22.12.1943 г.

ЦВА, ф.9, оп.1, а.е.92. л. 200. Оригинал, машинопис.

---

* В лично поверително писмо под № V – 1531 от 28 декември 1943 г. на началника на РО-ЩВ полковник Стефан Недев има следния текст „За проучване.ЗАПОВЕД“ а така също и немаловажната резолюция „Поверително. Писмо до Дир[екцията] на труда. Какво е положението на нашите работници в Германия по цитираните случаи и имат ли нещо вярно по изнесеното в бюлетина. 4.I.[19}44 г. (п) [Иван] Попов.“ Виж **ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.9, оп.1, а.е.92, л. 201.**

** Текстът не се чете.

Документ № 14
ПОВЕРИТЕЛНО СЛУЖЕБНО ПИСМО НА НАЧАЛНИКА НА РАЗУЗНАВАТЕЛНАТА СЕКЦИЯ НА ЩАБА НА 5-А ДИВИЗИОННА ОБЛАСТ, ЗА ВОЕННИЯ НАДЗОР ВЪРХУ СЛОВОТО, ПЕЧАТА И РАДИОПРЕДАВАНИЯТА

Русе, 2 март 1944 г.

Войсковите части често пъти изпращат до редакциите на вестниците обяви, съобщения, некролози и пр., с достатъчно точни сведения, които се използват от чуждото разузнаване за разкриване на дислокацията и организацията на войската и дават достатъчни сведения за живота и дейността на последната. Така например:

1. Изпращат се сведения до редакциите на вестниците, в които се изброяват количествата на доставки и се посочват номеръ[т] и името на частта.

2. Публикуват се некролози на загинали чинове, като се посочват и обстоятелствата, при които е станало нещастието, за да се достигне до подробни сведения за частта, в която се числят първите: полк, ято и местоквартирането на частта.

3. Съобщава се чрез Радио София да се явят намиращите се в домашен отпуск чинове от частта, и то веднага след въздушно нападение. Това сведение, на пръв поглед много невинно, дори препоръчвано от гледище на използване [на] съвременната техника, се използува от противниковата пропаганда, за да слушаме след един ден, [че] войниците от даден полк са се разбягали и присъединили към войските на [Йосип Броз] Тито[1] и техните командири ги събират чрез радиото.

4. В ежедневния и периодическия печат се поместват статии, които, разглеждайки външното и вътрешното политическо положение на страната, дават не само сведения за чуждото разузнаване, но и се излага престижът на държавната власт.

Не е необходимо да се изброяват всички подобни случаи, за да се види колко несръчно се дават известни обяви и какви ценни сведения се дават на противника.

За да се тури край на това, разпорежда се:

1. При Щаба на войската – Отдел V, се мобилизира отделение „Печат и пропаганда“ със задачи да контролира:

а) всички статии, известия, обяви, некролози и пр., които ще бъдат поместени в печата и засягат вътрешния живот на страната;

б) всички статии, сведения, съобщения и пр., които ще бъдат поместени в печата и засягат вътрешния живот на страната;

в) статии, сведия и съобщения, които засягат външнополитическото положение на страната.

2. Началникът на всеки гарнизон се натоварва с длъжността на военен цензор, подпомаган от своя комендант, със задача да провежда контрол на словото, печата и радиопредаванията в района на гарнизона.

3. В столицата военният надзор ще се упражнява от Щаба на войската – Р[азузнавателно] о[тделение].

4. Отделът за надзор по печата ще дава пълно съдействие в това отношение, като разпореди до своите органи в провинцията да влязат във връзка с началниците на гарнизоните.

/п/ не се чете

Майор – началник на разузнавателната секция в Щаба на 5-а дивизионна област

ЦВА, ф.22, оп.3, а.е.426, л. 34. Препис, машинопис.

[*] Документът е препис от поверително служебно писмо на Щаба на войската, подписано от генерал-лейтенант Константин Лукаш, с дата 29 февруари 1944 г. Предназначен е за началника на 5-а дивизионна Русенска област. След писмото е приложено **„Упътване за военния надзор върху словото, печата и радиопредаванията в Царство България“.**

[1] **Йосип Броз Тито –** югославски партиен и държавен ръководител, деец на международното комунистическо движение. Роден през 1892 г. Участвува в Първата световна война, където попада в плен на руския ТВД. През 1934 г. е избран за член на ЦК и Политбюро на ЦК на ЮКП. През 1935 – 1936 г. е в Москва, където участвува активно в работата на Коминтерна. През 1937 г. е начело на Югославската комунистическа партия, а по време на хитлеро-фашистката окупация е върховен главнокомандващ ЮНОА със звание маршал от 1943 г. През 1943 – 1945 г. е председател на Националния комитет за освобождение на Югославия, а през 1945 – 1946 г. е председател на временното правителство и министър на народната отбрана. Умира през 1979 г. Един от инициаторите на Движението на неприсъединилите се държави.

Документ № 15
ПОВЕРИТЕЛНО СЛУЖЕБНО ПИСМО НА ВРЕМЕННИЯ ПОМОЩНИК НАЧАЛНИК НА ЩАБА НА ВОЙСКАТА ПОЛКОВНИК ИВАН ПОПОВ ДО НАЧАЛНИКА НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ, ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА РАДИОСТАНЦИЯ „РАДИО НОВА ЕВРОПА“.[*]

София, не по-рано от 27 април 1944 г.[**]

Поверително
София – началнику Разузнавателно отделение – ЩВ

На вълна 30.45 [метра] се предават към 12.15 часа съобщения на български език от името на „Радио нова Европа“.

По известни данни може да се предполага, че въпросното радио е в услуга на германската пропагандна служба. В други случаи, обаче се предават неща, от които може да се вади и заключението, че същото радио е на служба на германските противници. По интересни са предаванията от подобен характер, които засягат България. Така например:

На 19 т[оз] м[есец], в 20.15 часа, въпросното радио предаде, че група български офицери с документи, оръжие и войските си са отишли в планините и се бият срещу вчерашните си другари.

На 20 т[ози] м[есец], пак в 20.15 часа се предаде, че Фюрерът[***] бил заявил пред редактора на същото радио, какво той не желаел само лоялни декларации от страна на българските управници, но искал и лоялни дела, а именно и участие на българската войска в отбраната на устието на р.Дунав и тъй нататък.

Горното като се има предвид да се направи справка и ако се окаже, че „Радио Нова Европа“ работи под контрола и ръководството на германските власти, да се направят постъпки за налагане известна цензура в предаванията на същото радио, за съобщения които биха могли да засегнат съюзническите ни отношения, например за забегнали български офицери да се опровергае, като съвършенно невярно. ЗАПОВЕД.

(п) [Иван] Попов
ПОЛКОВНИК – вр[еменен] Пом[ощни]к нач[алник на] щаба на войската

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.960, л. 40. Оригинал, машинопис.

[*] Първа подобна британска радиостанция започнала да излъчва още през май 1940 г. и е известна като **„Freiheitsender“ („Вестител на свободата“**). Тя излъчвала своите предавания на къси вълни и представяла работата си като на бунтовници, намиращи се на територията на тази или онази държава. Виж: **Маккензи, У.** „Секретная история УСО: Управление специальных операций в 1940 – 1945 гг.“, Москва, 2004, с. 37.

[**] Датировката е направена по текста на документа.

[***] Става дума за Адолф Хитлер.

Документ № 16

ЗАПОВЕД № V – 1 – 483 НА НАЧАЛНИКА НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ ДО НАЧАЛНИКА НА ОТДЕЛ I ПРИ ЩВ-МВ ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА РАДИОСТАНЦИЯТА „НОВА ЕВРОПА“.

София, 27 април 1944 г.

Следа – Началнику отдел I

МВ-ЩВ
№ V-I – 483
27 април 1944 г.
На № I – 435.

Станцията „Нова Европа“ е противникова станция, която по много фин начин провежда пропаганда.

Местопредаването още не е напълно установено; има известни сведения, от които може да се заключи, че се намира в Кайро.

Поискани са сведения от германската разузнавателна служба.

ЗАПОВЕД.

(п) [Стефан] Недев
ПОЛКОВНИК – Началник на Разузнавателно Отделение

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.960, л. 41. Оригинал, машинопис.

Документ № 17

ЛИЧНО-ПОВЕРИТЕЛНО ПИСМО № V – 1 – 544 НА НАЧАЛНИКА НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ ДО РАЗЛИЧНИ АРМЕЙСКИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ ОТНОСНО ДЕЙНОСТТА НА РАДИОСТАНЦИЯ „НОВА ЕВРОПА“.

София, 1 май 1944 г.

МВ-ЩВ Лично-поверително
№ V – 1 – 544
1 май 1944 г.
София

Щабът на войската предупреждава, че всяка вечер в 20.15 часа на вълна 30.5 м[етра] се обажда противникова пропагандна станция „Нова Европа“, която има за цел да злепоставя силите на Оста по много хитър начин, като от време навреме съобщава по някои благоприятни

новини за тях. Да се предупредят чиновете от войската за тази измалива станция, която не трябва да се слуша. ЗАПОВЕД.

[Стефан] Недев
Полковник – началник [на] Р[азузнавателното] о[тделение]

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.960, л. 42а. Оригинал, машинопис.

Документ № 18
ЛИЧНО-ПОВЕРИТЕЛНО СЛУЖЕБНО ПИСМО № 2316 НА СВЕТОВРАЧКИЯ ОКОЛИЙСКИ УПРАВИТЕЛ Д.ЕЛШАНСКИ ДО ОБЛАСТНИЯ УПРАВИТЕЛ В ГР.ГОРНА ДЖУМАЯ, ЗА ПРЕДАВАНИЯТА НА РАДИОПРЕДАВАТЕЛЯ „НОВА ЕВРОПА“
23 май 1944 г., Свети-Врач

Горно-Джумайска Областна Дирекция
№ II – 100
19.V.1944 година
гр. Горна-Джумая
Лично-поверително. Препис.
До г.г. Окол[ийски] Управители в Областта.

От известно време предава на български език една черна радиостанция, наричаща се „Нова Европа“.

Тази станция се домогва да се представи като приятелска, с оглед на което е определила и името си. Всъщност това е противникова станция, намираща се в Кайро, която по много перфиден начин провежда своята пропаганда.

Между наглед благоприятните за нас и съюзниците ни становища, които тази станция заема, тя пуща по много ловък начин зловредни интриги и тази, от естество да сеят смут в душата на българския народ.

Мнозина не схващат измамата и слушат станцията с недоумение.

Едно официално и шумно демонстриране на тази станция пред народа е нежелателно, защото ще предизвика много голям интерес към нея и желание да бъде слушана.

Като имате предвид горното, при досега които имате с народа по подходящ за местните условия начин да му направите достояние заблудата, на която е изложен.

Зам[естник] Обл[астен] Директор /п/ Инж[енер] И[ван] Бойчев

Лично-поверително
Г. Пом[ощник] Окол[ийския] Управител и Общ[ински] Кметове в околията

За сведение и най-строго изпълнение.
гр.Свети Врач, 23.V.1944 година
Окол[ийски] Управител: /Д.Елшански/

ОДА-Благоевград, ф.63к, оп.2, а.е.67, л. 87. Препис, машинопис.

Документ № 19
СЛУЖЕБНО ПИСМО № V – 1 – 515 НА НАЧАЛНИКА НА РО-ЩВ ПОЛКОВНИК СТЕФАН НЕДЕВ ДО РЪКОВОДИТЕЛЯ НА ГЕРМАНСКАТА РАЗУЗНАВАТЕЛНА СЛУЖБА, С ИСКАНЕ НА ОТПУСКАНЕ НА ЕДИН РАДИОПРЕДАВАТЕЛ, РАБОТЕЩ НА КЪСИ ВЪЛНИ

София, 23 май 1944 г.

№ V – 1 – 515

Моля за крайно належащата нужда за борба с чуждата пропаганда, застъпничеството Ви за отпускане на един радиопредавател на къси вълни (от 20 до 60 м[етра]).

[Резолюция]: Да се говори на Доктора* да се отпусне на радиослужбата един предавател на къси вълни [от 20 до 60 м[етра]) за нуждите на борбата с чуждата пропаганда. Р.О.4. 23 май 1944 г. полк[овник Стефан] Недев.

АМВР, об. дело 52, л. 43. Оригинал, машинопис.

* Става дума за полковник Ото Вагнер, който е германски офицер от управление „Военно разузнаване и контраразузнаване“ към Върховното командване на Вермахта. По време на войната осигурява връзката на Абвера с румънската, унгарската и българската тайна служба на Балканския полуостров. Роден е на 14 април 1898 г. в гр.Манхайм, Германия. В края на 1939 г. изучава на място дейността и структурата на Военната организация в Румъния. Пристига в България през 1940 г. и официално е акредитиран като „д-р Ото Делиус“, – военноикономически съветник на германския военен аташе. В действителност е изпратен за резидент на реферантурата на Абвера AST-Sofia с чин майор, като служебното му положение отговаря на длъжността на командир на полк. С писмо от 12 май 1941 г. той се представя на новия началник на Разузнавателното отделение при Щаба на войската подполковник Никола Костов, като го моли да уреди „всичко така секретно, че никой да не може да установи идентичността на Делиус с Вагнер“. По време на престоя си в България достига чин „полковник“. След войната работи като консултант по въпросите на Югоизточна Европа към германското федерално Министерство на външните работи и живее в гр.Бон. Виж: **Неподаев, Юр.** „Спецназ адмирала Канариса. Карманное войско фюрера“, М., 2004, с. 176 – 180.

Документ № 20
ДОНЕСЕНИЕ НА РО-ЩВ ЗА БРОЯ НА ПРОСЛУШВАНИТЕ ЧУЖДИ РАДИОСТАНЦИИ

Б.м, не по-рано от 9 септември 1944 г.

Радиобюлетини на чуждите станции.
РО слуша 36 чужди станции на 12 езика.
Такава служба имат още:
Държавната радиослужба
Дирекция на пропагандата
Вътрешно министерство
Външно министерство

ЦВА, ф.23, оп.1, а.е.864, л. 103. Оригинал, машинопис.

Документ № 21
ИЗВЕСТИЕ № 67 НА ИНФОРМАЦИОННАТА СЕКЦИЯ ПРИ РАЗУЗНАВАТЕЛНОТО ОТДЕЛЕНИЕ НА ЩАБА НА 4-А АРМИЯ ЗА ПРЕДАВАНИЯТА НА РАДИО СОФИЯ И РАДИО ЛОНДОН

Следа, 12 октомври 1944 г.

ЩАБ IV АРМИЯ
Разузнав[ателно] отделение
Информацион[на] секция
С Л Е Д А

И З В Е С Т И Е № 67
ОБЕДНО РАДИОПРЕДАВАНЕ ОТ 12.X.1944 ГОД[ИНА]

Руските войски превзеха Сегед, втория по големина град в Унгария, и Клуж – столица на Трансилвания. Съюзническата военна мисия по контролиране изтеглянето на бълг[арските] войски и администрация от Гърция и Югославия пристигна в София.

РАДИО СОФИЯ, 13.30 ч.: Москва, 11 „Ройтер“: След ожесточени улични сражения съветските войски превзеха СЕГЕД, вторият по големина град в Унгария. Взети бяха 1,000 германски коли, 11 локомотива и 1400 ЖП вагони. ЖП линия Кочани-Щип-Велес е силно повредена и 3 моста вдигнати във въздуха. В Далмация падна след 4 дневни боеве Банковиц. В Шумадия, южно от Белград части от Югославската освободителна армия нападат с ожесточение пътищата, по които германците отстъпват на север. Най-ожесточени сражения се водят сега в участъка Лесковац-Ниш-Сухобаня. Г.г. [Йосиф] Сталин[1] и [Вячеслав] Молотов[2] и Чърчил[3] и Идън[4] бяха почетни гости снощи на вечерята, дадена в Британското посолство. Председателят на Полския национален съвет и Полският М[инистъ]р-Председател [Станислав] Миколайчик[5] са поканени в Москва.

РАДИО ЛОНДОН, 2.45 ч: Предаде решението на съюзническите правителства в Москва да бъдат незабавно изтеглени всички български войски и администрация от окупираните гръцки и югославски земи и, че делегатите на съюзническата военна мисия, която ще контролира това изтегляне, е пристигнала вече в София.

ЗАБЕЛЕЖКА: Днес в 11 до 12 часа в местната църква се извърши опелото на геройски загиналите подпоручик Пело Тодоров Генчев[6] от гр.Ловеч и редника Ангел Петров Георгиев[7] от с. Драганово, Г[орно] Оряховско и двамата от 33-и пех[отен] свищовски полк. На опелото взе участие набързо сформиран певчески хор от офицери и войници, а свещенник Шалев от града произнесе прочувствено траурно слово за геройските жертви пред олтаря на Родината.

МАЙОР – Н[ачални]к Разузнавателно отделение

ОДА-Благоевград, ф.108, оп.1, а.е.13, л.127. Оригинал, машинопис.

---

[1] **Йосиф Висарионович Сталин (Джугашвили)** (1878 – 1953). Завършва Горийското духовно училище през 1894 г. Изключен е през 1898 г. от Тифлинската духовна семинария. Става член на руската социал-демократическа организация. През 1912 г. е кооптиран в ЦК и Руското бюро на Централния Комитет на РСДРП. През 1917 г. е член на редколегията на вестник „Правда“. От 1917 до 1922 г. е нарком по делата на националностите. От 1922 до 1953 г. е генерален секретар на ЦК. През 20-те години оглавява партията и установява в страната тоталитарен режим. От 1941 е председател на СНК на СССР и председател на ДКО, нарком на отбраната, Върховен главнокомандващ. На XX конгрес на КПСС през 1956 г. Никита С.Хрущов подлага на рязка критика култа на личноста на Сталин.

[2] **Вячеслав Михайлович Молотов (Скрябин)** (25 февруари 1890 г., Нолинск – ?) – политически деец на СССР. В комунистическата партия влиза през 1906 г. Подложен е на репресии от страна на царските власти. По време на Февруарската революция от 1917 г. е член на Руското бюро на ЦК на партията.

През 1920 г. става член на ЦК на КП(б) на Украйна. През 1921 – 30 г. е секретар на ЦК на ВКП(б). От 1930 до 1941 г. е председател на СНК на СССР, едновременно с това е и нарком на външните работи на СССР. В периода 1941 – 1949 г. и 1953 – 1957 г. е нарком, по-късно министър на външните работи. По време на Великата Отечествена война на СССР 1941 – 1945 г. е заместник-председател на Държавния комитет по отбрана. Участвува в работата на Техеранската, Кримската и Потсдамската конференция на главите на правителствата на трите съюзни държави – СССР, САЩ и Великобритания. От 1962 г. е на пенсия.

[3] **Уинстън Леонард Спенсър Чърчил** (30 ноември 1874, Бленхайм, близо до Уудсток, Оксфордшир – 24 януари 1965, Лондон), държавен, политически и военен деец на Великобритания, един от лидерите на Консервативната партия. Образованието си получава в привилегированото училище Харроу и във Военното училище в Сандхърст. От 1895 г. служи като офицер във войските, участвува в колониалните войни и в потушаването на националното въстание в Индия, Судан и други британски колонии. Едновременно с това сътрудничи на много вестници. По време на англо-бурската война от 1899 – 1902 г. е военен кореспондент в Южна Африка. От 1900 г. е избран в Парламента от Консервативната партия. През 1904 г. по кариеристки съображения преминава в Либералната партия. Многобройните прояви с критически речи в адрес на правителството способствували за ръста на популярността му. През 1906 г. е избран в палатата на общините от Либералната партия и през същата година е назначен за заместник министър на колониите. През периода 1908 – 1910 г. е министър на търговията, през 1910 – 1911 г. е министър на вътрешните работи, през 1911 – 1915 г. е първи лорд на Адмиралтейството. По време на Първата световна война участвува в отбраната и евакуацията на Антверпен, бил е един от организаторите на Дарданелската операция 1915 – 1916 г., чийто провал го принуждава да подаде отставка. От 1917 г. Чърчил е министър на военното снабдяване, през 1919 – 1921 г. е военен министър и министър на авиацията. През 1921 – 1922 г. е министър на колонията и активно се занимава с укрепването на английските колониални войски, със строителство на бази, особено в Близкия Изток. От 1924 до 1929 г. е министър на финансите. С встъпването на Великобритания във Втората световна война е назначен за военноморски министър, а през 1940 г. е премиер-министър. В периода 1951 – 1955 г. Чърчил е отново премиер-министър, провежда политика за усилване на военната организация на НАТО, ремилитаризацията на Западна Германия, създаването на различни регионални военни блокове – СЕНТО, СЕАТО, АНЗЮС и др. През 1955 г. подава отставка и се оттегля от политическа дейност. Чърчил също така като публицист и автор на редица книги с историко-мемоарен характер – „Втората световна война“, „История на англоезичните народи“, „Световната криза“.

[4] **Антони Идън (Eden), лорд Ейвън (Avon)** (12 юни 1897, Уиндлстон, Дарем – 14 януари 1977 г.) – държавен деец на Великобритания, един от лидерите на Консервативната партия. Участник в Първата световна война, офицер от пехотата. През 1923 – 1957 г. – член на Палатата на общините от Консервативната партия. През 1935 – 1938 г. е министър на външните работи, отказва се от този пост заради разногласия с Чембърлейн. През 1939 – 1940 г. е министър по делата на доминионите, през 1940 – 1945 г. е министър на външните работи в коалиционното правителство на Уинстън Чърчил, участвувал е в работата на много международни конференции. От април 1955 г. до януари 1957 г. е британски премиер-министър. Преминава в отставка след провала на войната от 1956 г. в Египет (англо-френско-израелската агресия).

[5] **Станислав Миколайчик (Mikolaiczyk)** (18 юли 1901 г., Холстерхаузен, Вестфалия – 13 декември 1966 г., Вашингтон) – държавен и политически деец на буржоазно-панска Полша. От 1930 до 1935 г. е депутат на Сейма от селската партия „Стронництво людове“. В периода 1940 – 1943 г. е вице-премиер, през 1943 – 1944 г. е премиер-министър на полското емигрантско правителство в Лондон. През юни 1945 г. влиза в състава на създадената в освободена Полша Временно правителство на националното единство, като заема поста втори заместник-премиер и министър на земеделието. През август 1945 г. създава партията „Полске стронництво людове“, което обединило десните сили. През 1947 г. избягва тайно зад граница. През 1950 г. създава в САЩ и оглавява един от центровете на реакционната полска политическа емиграция – т.нар. Полски национално-демократичен комитет.

[6] В действителност става дума за **Пело Тодоров Ганчев –** роден през 1915 г. в гр.Ловеч, поручик от 33-и пехотен полк, убит на 10 октомври 1944 г. в гр.Царево село.

[7] **Ангел Петров Георгиев –** роден през 1916 г. в с. Бряговица, Горнооряховско, подофицер от 33-и пехотен полк, убит на 10 октомври 1944 г. в гр. Царево село.